

ZAŠTITA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U GRAĐANSKOM I KRIVIČNOM PRAVU

INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN CIVIL AND CRIMINAL LAW

Ismet Alija, Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, BiH
Gordana Mršić, Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, BiH

SAŽETAK

Prikazuje se zaštita intelektualnog vlasništva sa građanskopravnog i krivičnopravnog aspekta, uz poseban osvrt na slučajeve iz sudske prakse. Provedbenopravni prikaz odnosi se na zaštitu intelektualnog vlasništva u parničnom i krivičnom postupku, sa izraženim stajalištima nadležnih sudova u slučaju povrede odnosnih prava. Zaštita povrijeđenih prava, preventivnim i represivnim djelovanjem na njihove počinitelje, neostvariva je bez kompromisa svih subjekata koji sudjeluju u njezinom kreiranju, tj. i zakonodavca i sudova. Preduvjet normalnog funkcioniranja mehanizma zaštite zajednički proklamiranih društvenih vrijednosti je približavanje ova dva kreatora kaznene politike.

Prikaz iznesenih sudskih stavova ima pretenziju pružiti potrebne obavijesti zainteresiranim teoretičarima i praktičarima radi lakšeg rješavanja dvojbenih situacija glede pojmovnog određenja intelektualnog vlasništva i s tim u vezi dvojbe u odnosu na primjenu mjerodavnih zakonskih propisa za postupanje u konkretnom slučaju.

Ključne riječi: intelektualno vlasništvo, zaštita intelektualnog vlasništva, građansko-pravna i krivičnopravna zaštita.

Key words: intellectual property, intellectual property protection, civil law protection, criminal law protection.

ABSTRACT

This is a presentation of intellectual property protection from a civil law and a criminal law aspect with a particular overview on the court practice. Comparative presentation refers to intellectual property protection in civil as well as in criminal court procedure, expressing the standpoints of the according courts in case the given rights have been violated. The goal of the overall intellectual property protection policy, acting in a preventive as well as in a repressive manner towards the violators, is not achievable without having the participating subjects compromise, meaning the lawcreators and the responsible court system. The precondition to the normal mechanism of the intellectual property protection system is to narrow the gap between those two creators of the criminal policy. The overview of the presented court attitude aims to provide necessary information to the interested theoreticians and to those practicing law in order to resolve the argued situations in a simpler manner. These situations consider defining the intellectual property protection considering the dispute when applying the according law in the particular case.

UVOD

U odnosima krivičnog i građanskog prava susrećemo se sa fenomenom dvostruke pravne zaštite jednog instituta koje uživa građanskopravnu i krivičnopravnu zaštitu. Prikaz iznesenih sudskih stavova ima pretenziju pružiti potrebne obavijesti zainteresiranim teoretičarima i praktičarima radi lakšeg rješavanja dvojbena situacija glede pojmovnog određenja intelektualnog vlasništva, i u svezi s tim dvojbe u odnosu na primjenu mjerodavnih zakonskih propisa za postupanje u konkretnom slučaju.

Ova dvostruka zaštita opravdana je kada se radi o dvije različite točke ocjenjivanja značenja jedne nedopuštene radnje, te o potrebi različitog pravnog reagiranja. Krivično djelo i sankcija koju ono povlači imaju više javnopravno društveno značenje dok građanski delikt i njegova sankcija pretežito su drukčije prirode jer se tu uglavnom teži zadovoljenju interesa oštećene stranke. Upravo je zbog toga i dopuštena dvostruka zaštita kada se utvrdi počinjenje krivičnog djela koje ima i obvezu naknade štete po pravilima građanskog prava. Međutim, moguće je o tome raspravljati i u krivičnom postupku prigodom utvrđivanja krivične odgovornosti, a ishod jednog postupka ne utječe na odluku drugog, jer se provode po različitim pravilima.

U radu je, pored kratkog teorijskog uvoda u zaštitu intelektualnog vlasništva, prikazan odnos krivičnog i građanskog prava budući da između ovih grana prava postoji nužna uzajamna povezanost koja proizlazi iz odnosa pojedinih prava prema cjelini, te međusobnog odnosa pojedinih njegovih dijelova.

Pored sumarnog prikaza zaštite intelektualnog vlasništva kroz povijest sa građanskopravnog aspekta, detaljnije je opisana potreba ispunjenja zakonskih pretpostavki za ostvarenje zaštite prava intelektualnog vlasništva u slučaju njegove povrede.

Problem adekvatne građanskopravne i krivičnopravne zaštite u slučaju povrede prava intelektualnog vlasništva, složen je postupak suđenja, koji ima svoja pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, a istovremeno jamči, da se počinitelju djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete predviđene zakonom.¹

POVIJESNI PRIKAZ ZAŠTITE INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Prava intelektualnog vlasništva izvorište zaštite imaju u Ustavu Bosne i Hercegovine koja je konkretizirana dvostrukom pravnom zaštitom tj. krivično-pravnom i građansko-pravnom zaštitom kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, te znanstvenog, kulturnog i umjetničkog dobra kao duhovne narodne vrednote.

Naime, jamči se zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog i drugog stvaralaštva. Intelektualno vlasništvo zaštićeno je i odredbama međunarodnog prava. Tako su na međunarodnom planu konvencijskim pravom detaljno razrađena autorska, moralna i imovinska prava koje pravo pratimo od Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela od 9. rujna 1886. godine pa do danas.²

Kao dio intelektualnog vlasništva je industrijsko vlasništvo koje obuhvaća pravo na patent, žig, model, trgovačko ime, oznaku podrijetla i na zaštitu od nelojalne konkurencije. Povijesno gledano industrijsko vlasništvo prvi put se pojavljuje u Engleskoj u 17. stoljeću donošenjem prvih zakona o dodjeli monopola glede izuma. Razvojem industrijskog vlasništva detaljnije se razvija njegova zaštita određenim propisima u kojima se titularima daje ovlaštenje ekskluzivnog korištenja i raspolaganja.

¹ KOS, D.: Kazneni zakon u praktičnoj primjeni, Organizator, Zagreb, 2004., str. 39.

² Henneberg, I.: Autorsko pravo, Informator, Zagreb, 2001.

Krajem 19. stoljeća dolazi do sklapanja sporazuma o zaštiti industrijskog vlasništva od kojih se posebno ističe Pariška unija, Panamerička unija za zaštitu industrijskog vlasništva. Važno je spomenuti i Madridski aranžman o međunarodnom registriranju tvorničkih i trgovačkih žigova iz 1891., kao i Haški aranžman iz 1981. godine o posljedicama netočnog označavanja podrijetla robe.

Autorsko pravo i njemu srodna prava te pravo industrijskog vlasništva čine veliku skupinu prava pod nazivom intelektualno vlasništvo. Da navedena prava čine jednu cjelinu govori Konvencija o ustanovljenju svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo koja je potpisana u Stockholmu 14. srpnja 1967. godine prilikom održane Diplomatske konferencije o intelektualnom vlasništvu. Ovom je konvencijom određen pojam intelektualnog vlasništva, pravo na znanstveno otkriće kao pravo *sui generis*, zaštita od nelojalne konkurencije i sva druga prava koja pripadaju intelektualnoj djelatnosti na području znanosti, industrije, književnosti i umjetnosti. Navedena prava posebno su naknadno zaštićena donošenjem Sporazuma o trgovačkim aspektima prava intelektualnog vlasništva kao izraz potrebe da se na svjetskoj razini utvrde načela, pravila i disciplina kao okvir za trgovinu kojom se štiti intelektualno vlasništvo. Sporazum je podjeljen na sedam dijelova i ima ukupno 73 članka koji ne derogiraju postojeće obveze koje članice imaju jedna spram drugih temeljem Pariške, Bernske i Rimske konvencije i sporazuma o zaštiti intelektualnog vlasništva na integriranim krugovima. TRIPS sporazumom³ postignut je važan napredak u pogledu izjednačavanja pristupa zaštiti zemljopisnih oznaka podrijetla u svijetu, a stvoreni su i uvjeti za daljnje razvijanje odnosa velikog broja zemalja na ovom području.⁴

³ TRIPS Agreement – Trade Related Intellectual Property Aspects

⁴ Čizmić J i Zlatović, D.: Komentar Zakona o žigu, Faber & Zgombić Plus, Zagreb, 2002., str. 21. i 22.

Zaštita elektroničkih podataka

Zaštita autorskih i srodnih prava utvrđena je odredom članka 10. Konvencije o kibernetičkom kriminalu. Tu se, naime, ističe obveza stranaka potpisnica autorskog prava da domaćim zakonodavstvom sankcionira povredu autorskog prava po ugledu na zaštitu po pravu te strane, a u skladu s obvezama preuzetim Pariškim aktom Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela. Od međunarodnih dokumenata, nadalje, potrebno se osvrnuti na Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva i Ugovora o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO).⁵

Konvencijom donesenom u Rimu poznatom kao Rimska konvencija pruža se zaštita i pravima srodnim autorskom pravu.

Povijest kompjutorizacije seže u daleku 1822. godinu, a naglašeno se razvija tijekom II. svjetskog rata. Era kompjutora otpočinje jednostavnim oblikom današnjeg elektroničkog računala engleskog matematičara Alana Turinga konstruiranog 1936. godine.

Odgovarajući naporu u cilju krivičnopravne zaštite od kompjutorskog kriminaliteta poduzimaju se na međunarodnom planu tako da je 1983. godine Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj osnovala odbor stručnjaka koji je potom (1985. godine) zemljama članicama preporučio koje bi namjerne (*dolusne*) radnje trebalo kriminalizirati. Slijedom toga je Vijeće Europe, na prijedlog ekspertnog komiteta, donijelo Preporuku br. R (89) 9. Navedena Preporuka sadrži minimalnu listu inkriminacija koja podrazumijeva kompjutersku prijevare, krivotvorenje, oštećenje i uništenje podataka i programa, kompjutersku sabotazu, neovlašteno kopiranje programa, te opcijsku listu u koju se uvrštavaju inkriminacije kao što su neovlašteno mijenjanje podataka i

⁵ Bačić, F. i Pavlović, Š.: Komentar kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004., str. 759.

programa, kompjutorsku špijunažu i neovlašteno korištenje elektronskog računala.

Uvidjevši opasnost ovog oblika kriminaliteta i Ujedinjeni narodi (dalje: UN) su na VIII. Kongresu o sprječavanju zločina i postupanju s delinkventima održanom u Havani 1990. godine donijeli rezoluciju kojom se od svih država članica UN traži ulaganje posebnog napora u cilju suzbijanja manipulacija s elektronskim računalima, a što je posljedično dovelo do modernizacije kaznenog prava i kaznenog postupka.⁶

U analizi nedopuštenih ponašanja inkriminacije se razvrstavaju u četiri temeljne skupine od kojih prvu čini kompjutorska prijevarena, drugu neovlašteno pribavljane podataka, dok neovlaštena uporaba kompjutora u namjeri pribavljanja materijalne koristi čini treću skupinu. Četvrtu skupinu čine inkriminacije neovlašteno prepravljane ili uništenje podataka sadržanih u kompjutoru, te onemogućavanje odnosno otežavanje pristupa tim podacima od strane neovlaštenih korisnika.⁷

Za konstatirati je kako je stvorene tehnološke potencijale nužno pravno urediti tako da se protok informacija zaštiti donošenjem i provođenjem pored nacionalnih i međunarodnih propisa. Ovo stoga što se informacijska revolucija odvija na terenu dva suprotstavljena procesa globalizacije i individualizma sa svim svojim opasnostima i nesigurnom izvjesnošću glede informacijsko-tehnološke budućnosti.⁸

Tako je u cilju pravnog uređenja intelektualnog vlasništva donesen Zakonom o osnivanju Instituta za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 43/04). Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine, osnovan je kao samostalna

državna upravna organizacija nadležna za obavljanje stručnih i upravnih poslova na području zaštite autorskog i srodnih prava.⁹

ZAŠTITA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA SA GRADANSKOPRAVNOG ASPEKTA

Tužbeni zahtjev

Zakonom o patentu („Službeni list 53/10) uređena je pravna zaštita izuma patentom i konsenzualnim patentom, a što podrazumijeva postupak za priznavanje patenta i dodjelu konsenzualnog patenta.

Gradanskopravna zaštita intelektualnog vlasništva ostvaruje se podnošenjem tužbenog zahtjeva nadležnom pravosudnom tijelu u smislu odredbe članka 103. Zakona o patentu. Kod povrede isključivog prava nosilac tog prava ima mogućnost tužbom zahtijevati: utvrđenje učinjene povrede, zabranu daljnjeg vršenja učinjene povrede i suzdržavanje od daljnjih radnji koje to pravo vrijeđaju, uklanjanje stanja nastalog povredom tog prava, povlačenje predmeta povrede, potpuno uklanjanje i uništavanje predmeta povrede, uništavanje sredstava namijenjenih za činjene povrede, objavljivanje presude o trošku tuženog i naknade neimovinske štete kao i naknadu opravdanih troškova postupka.

Naknada štete

Odredbom članka 104. Zakona o patentu propisano je kako za sve povrede predviđene ovim zakonom važe opća pravila o naknadi štete i odgovornosti za štetu, pod uvjetom da Zakonom nije drukčije određeno. Prilikom konstatiranja povrede odnosnih prava naknada štete utvrđuje se ovisno o tome da li je povreda učinjena namjerno ili krajnjom nepažnjom, kada se može tražiti naknada do trostrukog

⁶ Krapac, D.: Kompjutorski kriminalitet, Pravni fakultet, Zagreb, 1992.

⁷ Bačić, F. i Pavlović, Š.: vidi bilješku br. 5. str. 763.

⁸ Bačić, F. i Pavlović, Š.: vidi bilješku br. 5. str. 764.

⁹ Alija, I.: Pravo intelektualnog vlasništva u B i H, Univerzitet u Travniku, Travnik, 2001., str. 12.

iznosa ugovorene odnosno uobičajene naknade ako naknada nije ugovorena.

Nematerijalna šteta

Zbog povrede moralnog prava izumitelj ima pravo tužbom od nadležnog suda zahtijevati da naloži upis njegova imena u prijavu patenta i u sve isprave koje se izdaju za patent te u odgovarajuće registre Zavoda, ako je u prijavi u svojstvu izumitelja navedena osoba koja nije izumitelj, kako je to propisano odredbama članka 106. Zakona o patentu. Ovo pravo pripada i onom izumitelju zajedničkoga izuma koji nije naveden u prijavi patenta. Nadalje, može se istaknuti i zahtjev da se pravomoćna presuda javno objavi na trošak tuženika. Valja istaknuti da smrću izumitelja pravo na podnošenje tužbe stječu njegovi nasljednici.

Ako je predmet povrede patentom zaštićeni postupak za proizvodnju nove tvari, smatrat će se, dok se protivno ne dokaže, da je svaka jednaka tvar ili tvar jednakog sastava proizvedena zaštićenim postupkom, teret dokazivanja pada na tuženog koji takvu supstanciju ili kompoziciju proizvodi, kako je to propisano odredbom članka 111. Zakona o patentu.

Privremene mjere

Radi osiguranja tužbenih zahtjeva Sud može odrediti privremenu mjeru u smislu odredaba članka 107. ovog Zakona kao što je npr. zabrana povrjediocu radnji kojima se povređuje pravo, te da se oduzmu, uklone i pohrane predmeti povrede.

Određivanjem mjere prije podnošenja tužbe sud u rješenju određuje i rok u kojem predlagač mora podnijeti tužbu radi opravdanja te mjere. Rok ne može biti duži od 20 dana, odnosno 31 kalendarskog dana od dana dostavljanja rješenja predlagaču, što ovisi o tome koji rok ističe kasnije. O prigovoru protiv rješenja o privremenoj mjeri sud mora odlučiti u roku od mjesec dana od dana podnošenja prigovora pri

čemu se primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku. Na zahtjev osobe protiv koje je pokrenut postupak za izricanje privremene mjere sud može, na teret podnosioca, kao sredstvo osiguranja za slučaj neosnovanosti zahtjeva za izricanje privremene mjere, odrediti odgovarajući iznos.

Osiguranje dokaza

Ako predlagač učini vjerojatnim da je nosilac prava iz ovog Zakona, da je njegovo pravo povrijeđeno ili da prijete stvarna opasnost od povrede, te da će dokazi o toj povredi biti uništeni ili se kasnije neće moći izvesti, Sud će donijeti rješenje o osiguranju dokaza. U rješenju o osiguranju dokaza, između ostalog, Sud može odrediti izvođenje bilo kojeg dokaza a naročito uviđaj prostorija, poslovne dokumentacije, inventara, baze podataka, kompjutorskih memorijalnih jedinica ili drugih stvari. Pored toga može odrediti i oduzimanje uzoraka predmeta predaju dokumenata, saslušanje vještaka svjedoka u smislu odredaba članka 108. Zakona o patentu.

Hitnost u postupanju

Odredbama članka 112. ovog Zakona propisana je hitnost u postupanju nakon podnošenja tužbe zbog povrede patenta. Na postupke zbog povrede patenta primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku, odnosno Zakona o izvršnom postupku. Na zahtjev suda ili neke od stranaka u postupku zbog povrede patenta Institut će odmah uzeti u rad zahtjev za proglašavanje rješenja o priznanju patenta ništavim, odnosno Komisija za žalbe uzet će u rad žalbu te hitno po njima postupati. U tom slučaju, ovisno o okolnostima, odlučiti će o mogućnosti određivanja prekida postupka do konačne odluke o zahtjevu za proglašenje rješenja o priznanju patenta ništavim.

IZ INOZEMNE SUDSKE PRAKSE

Privremene mjere zbog povrede žiga

U sporovima radi povrede žiga predlagatelj određivanja privremene mjere, u slučaju povrede prava intelektualnog vlasništva, mora učiniti vjerojatnim povredu odnosno potkrijepiti navode zahtjeva takvim dokazima na temelju kojih sud može zaključiti da je predlagatelj privremene mjere nositelj prava koje mu je povrijeđeno ili da prijeti opasnost od takve povrede prava intelektualnog vlasništva.

U nastavku teksta prikazuje se odluka Trgovačkog suda u Zagrebu, broj P-4020/12 od 8. lipnja 2013. godine, koja je potvrđena odlukom Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, broj Pž-80977/13 od 30. listopada 2013. godine, donesena povodom stavljanja prijedloga za izdavanje privremene mjere zbog povrede žig, a u kojoj sud ukazao na pretpostavke koje je potrebno ostvariti za izdavanje privremene mjere.

Iz obrazloženja navedenih presuda:

„Predlagatelj osiguranja podnio je tužbu zbog povrede žiga s prijedlogom za osiguranje u kojoj u bitnom ističe da je protivnik osiguranja tijekom 2000. na tržište stavio u slobodnu prodaju proizvode na kojima su istaknuti znakovi istovjetni pojedinim zaštićenim žigovima predlagatelja osiguranja i da su stranke, nakon što je predlagatelj osiguranja upozorio na navedeno, postigle sporazum da će protivnik osiguranja povući s tržišta proizvode kojima je vrijeđao intelektualno vlasništvo predlagatelja osiguranja u razumnom roku. Državni inspektorat izvršio je akciju uklanjanja proizvoda s tržišta zbog povrede prava intelektualnog vlasništva.

Zbog utvrđenja povrede žiga, predlagatelj osiguranja angažirao je sudskog vještaka za kibernetički kriminal i povredu žiga koji je nesporno utvrdio povredu žigova tužitelja. Za određivanje privremene mjere u sporovima radi zaštite žiga moraju se

ispuniti pretpostavke koje propisuju odredbe Ovršnog zakona („Narodne novine“, br. 112/12), te materijalne pretpostavke koje su propisane odredbama Zakona o žigu.

Procesne pretpostavke odnose se na urednost i zakonom propisan sadržaj prijedloga za određivanje privremene mjere. Koji je obavezan sadržaj prijedloga za određivanje privremene mjere propisano je odredbom čl. 341. Ovršnog zakona. Materijalne pretpostavke za određivanje privremene mjere u sporovima zbog povrede žiga, određene su odredbom čl. 79.b Zakona o žigu, koja je, u odnosu na odredbu čl. 341. st. 2. Ovršnog zakona, *lex specialis*. Stavkom 1. navedenog članka propisano je da će sud na zahtjev nositelja žiga koji učini vjerojatnim da mu je žig povrijeđen ili da prijeti opasnost od povrede žiga, odrediti bilo koju privremenu mjeru koja je usmjerena na prestanak ili sprječavanje povrede, a osobito naložiti protivniku osiguranja da prestane, odnosno odustane od radnji kojima se povrjeđuje žig te odrediti oduzimanje ili isključenje iz prometa proizvoda koji su protupravno obilježeni žigom.

Dakle, opća pravila o privremenim mjerama nalaze se u odredbama Ovršnog zakona, dok u nizu drugih zakona, među kojima je i Zakon o žigu, postoje posebna pravila o privremenim mjerama koja u odnosu na opća pravila predstavljaju *lex specialis*.

Prilikom određivanja privremene mjere u sporovima zbog povrede žiga, predlagatelj osiguranja mora prijedlog potkrijepiti takvim dokazima na temelju kojih sud, s dodatnim stupnjem uvjerenja, može zaključiti da je predlagatelj privremene mjere nositelj prava, te da mu je pravo intelektualnog vlasništva povrijeđeno ili da prijeti opasnost od takve povrede. Kad se to učini vjerojatnim, učinjeno je vjerojatnim i postojanje tražbine na propuštanje radnje kojom se povrjeđuje pravo ili učini izglednim takva povreda, i to upravo od strane protivnika osiguranja.“

Pretpostavke za izdavanje privremene mjere

Privremena mjera kao mjera osiguranja podrazumijeva privremeno spriječiti postojeće stanje, odnosno spriječiti daljnju povredu autorskog prava. Za izdavanje privremene mjere potrebno je učiniti vjerojatnim pretpostavke za postojanje te opasnosti.

U nastavku teksta prikazuje se odluka Trgovačkog suda u Zagrebu, broj P-3051/12 od 4. ožujka 2013. godine koja je potvrđena odlukom Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, broj PŽ-.3029/13 od 4. listopada 2013. godine, donesena povodom stavljanja prijedloga za izdavanje privremene mjere zbog povrede autorskog prava a u kojoj je sud ukazao na pretpostavke koje je potrebno ostvariti za izdavanje privremene mjere zbog opasnosti od daljnje povrede.

Iz obrazloženja navedenih presuda:

„U prijedlogu za izdavanje privremene mjere kao mjere osiguranja predlagatelj u bitnome navodi da je s prvo-protivnikom osiguranja sklopio Ugovor o izradi dizajn rješenja za internetsku stranicu *www.a.hr* čiji je predmet dizajn rješenje navedene internetske stranice. Ističe da je protivniku osiguranja izradio prijedlog dizajna navedene stranice prema njegovim uputama i logu *A.hr-a* te da je dizajn rješenje u konačnom obliku, nakon što je isto prihvaćeno od strane protivnika osiguranja, istom predano. Navodi da mu protivnik osiguranja nije isplatio ugovorenu naknadu za izradu dizajn rješenja u iznosu od 47.000,00 kn do isteka ugovorenog roka (15. ožujka 2012.) i da stoga, u smislu odredbe čl. 4. Ugovora, nije došlo do prijenosa autorskih prava na tom dizajn rješenju, osobito prava njegovog isključivog, vremenskog i prostorno neograničenoga gospodarskog iskorištavanja.

Dalje navodi da je pregledom internetske stranice *www.a.hr* utvrdio da drugo-protivnik osiguranja neovlašteno koristi

predmetno dizajn rješenje, što upućuje na zaključak da je prvo-protivnik osiguranja neovlašteno (bez izričite suglasnosti predlagatelja osiguranja) na drugo-protivnika osiguranja prenio prava nad autorskim djelom predlagatelja osiguranja.

U konkretnom je slučaju, prema ocjeni suda, predlagatelj osiguranja učinio vjerojatnim da su protivnici osiguranja povredu njegova autorskog prava izvršili s ciljem pribavljanja gospodarske ili ekonomske koristi.

Odredbom čl. 185. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima („Narodne novine“, br. 167/03 i 79/07 – dalje: ZAPSP) propisano je da sud može, na zahtjev nositelja prava iz tog Zakona koji učini vjerojatnim da mu je pravo povrijeđeno ili da prijeti opasnost od povrede, odrediti bilo koju privremenu mjeru koja je usmjerena na prestanak ili sprječavanje povrede, a osobito naložiti protivniku osiguranja da prestane odnosno odustane od radnji kojima se povrjeđuje pravo iz ZAPSP-a, s time da ovaj nalog sud može izreći i protiv posrednika čije usluge koriste treće osobe da bi povrijedile pravo iz ZAPSP-a, te oduzimanje ili isključenje iz prometa proizvoda kojima se protupravno povrjeđuje pravo iz navedenog Zakona.

Prilikom određivanja privremene mjere u sporovima radi povrede autorskih prava, predlagatelj osiguranja mora prijedlog potkrijepiti takvim dokazima na temelju kojih sud, s dostatnim stupnjem uvjerenja, može zaključiti da je pravo intelektualnog vlasništva predlagatelja privremene mjere povrijeđeno ili da prijeti opasnost od takve povrede.

Kad se to učini vjerojatnim, učinjeno je vjerojatnim i postojanje tražbine na propuštanje radnje kojom se povrjeđuje pravo ili čini izglednim takva povreda i to upravo od strane protivnika osiguranja. Slijedom navedenog, zaključak je suda da predlagatelj osiguranja u konkretnom slučaju nije učinio vjerojatnim da bi mu zbog povrede prava s ciljem stjecanja imovinske koristi nastala nenadoknativa

šteta pa stoga nisu ispunjene pretpostavke iz čl. 185. st. 2. ZAPSP-a kako bi se odredila predložena privremena mjera radi osiguranja novčane tražbine.

Ispunjenje pretpostavki za određenje privremene mjere radi osiguranja novčane tražbine sud je preispitao imajući u vidu i odredbu čl. 296. Ovršnog zakona (dalje: OZ), u vezi s odredbom čl. 185. st. 6. ZAPSP-a prema kojoj se takva privremena mjera može odrediti ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati (čl. 296. st. 1. OZ-a). I ove se pretpostavke moraju kumulativno ispuniti.

Predlagatelj osiguranja nije učinio vjerojatnim opasnost da će bez određivanja privremene mjere radi osiguranja novčane tražbine u iznosu od 47.000,00 kn protivnici osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati.“

EUROPSKO PRAVO

Autorsko pravo – tehničke mjere zaštite

Odlukom Suda pravde Europske unije u slučaju C-355/12, Nintendo Co. Ltd, Nintendo of America Inc., Nintendo of Europe GmbH protiv PC box Srl, 9Net Srl, od 23. siječnja 2014. godine utvrđeno je da pojam „učinkovite tehničke mjere“ može obuhvatiti tehničke mjere koje se sastoje u tome da se uređajem za zaštitu protiv neautoriziranih radnji opremi ne samo medij na kojem je sadržano zaštićeno dobro, kao što je videoigra, nego i također i prijenosni uređaji ili konzole.

Iz obrazloženja navedene odluke proizlazi da su poduzeća Nintendo članovi grupe koja osmišljava i proizvodi videoigre, prodaju dvije vrste poroizvoda za te igre, odnosno prijenosne sustave, konzole „DS“ i

sustave igara na kućnim konzolama, konzole „Wii“. Poduzeća Nintendo usvojila su tehničke mjere koje sprječavaju korištenje protupravnih umnoženih primjeraka videoigre. Igre koje nisu kodirane ne mogu biti pokrenute ni na jednoj od dviju vrsta uređaja, te sprječavaju da se na konzolama upotrebljavaju programi, igre i uopće multimedijalni sadržaji čiji proizvođač nije Nintendo.

Poduzeća Nintendo ukazala su na postojanje uređaja PC Boxa koji nakon instalacije na konzolu izbjegavaju sustav zaštite sadržan na „hardwareu“ i omogućuju korištenje krivotvorenih videoigara. Upravo stoga uprava Nintendo podnijela je tužbu protiv PC Boxa sudu u Milanu smatrajući da im je glavni cilj zaobići tehničke mjere zaštite Nintendo igara.

Na sudu se utvrđivalo treba li Direktiva 2001/29 koja se odnosi na zaštitu autorskog prava i srodnih prava, tumačiti u smislu da pojam „učinkovite tehničke mjere“ u smislu čl. 6. st. 3. obuhvaća tehničke mjere koje se sastoje u zaštiti videoigre i prenosnih uređaja i konzole koje omogućavaju pristup tim igrama i njihovo korištenje. Dakle, pojam „učinkovite tehničke mjere“ široko je definiran odredbama čl. 6. st. 3. Direktive koji uključuje primjenu pristupnog koda ili zaštićenog postupka kao što je enkripcija, premetanje ili druga preinaka odnosno nadzor umnožavanja. Autor može da zaštiti svaki primjerak svog autorskog djela efektivnom tehničkom mjerom te da i na taj način stekne dodatni stepen faktičke zaštite, dok su i same te tehničke mjere autorskopravno a i građanskopravno odnosno krivičnopravno zaštićene.

ZAŠTITA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA SA KRIVIČNOPRAVNOG ASPEKTA

Krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11), inkriminacijom 262. koja se odnosi na povredu pronalazačkog prava propisuje kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca do pet godina za počinitelja koji u poslovanju neovlašteno upotrijebi tuđi prijavljeni ili propisima zaštićeni pronalazak. Zakonom je nadalje, utvrđena zatvorska kazna u trajanju do tri godine za počinitelja koji na svom proizvodu u prometu neovlašteno upotrijebi tuđi prijavljeni ili modelom ili uzorkom zaštićeni vanjski oblik, sliku ili crtež u smislu odredbe stavka 1. članka 263., dok je stavkom 2. istog članka određena novčana kazna i kazna zatvora u trajanju do pet godina za počinitelje koji neovlašteno objave predmet prijave tuđeg modela ili uzorka.

Neovlaštena upotreba tuđe tvrtke odnosi se na počinitelje koji se u cilju obmane kupca ili korisnika usluga posluže tuđom tvrtkom, žigom, zaštitnim znakom ili posebnom oznakom robe ili unesu pojedina obilježja tuđe oznake u svoju tvrtku, žig zaštitni znak ili posebnu oznaku robe. Za ostvarenje bića ovog kaznenog djela propisanog odredbama članka 264. Krivičnog zakona, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora u trajanju do jedne godine.

Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 32/07, 8/10), zaštitu prava intelektualnog vlasništva propisuje kažnjavanjem za počinjenje krivičnih djela kao što su: zloupotreba autorskih prava čl. 242., nedozvoljeno korištenje autorskih prava čl. 243., nedozvoljeno korištenje prava proizvođača

zvučne snimke čl. 244., nedozvoljeno korištenje prava radiodifuzije čl. 245., nedozvoljena distribucija satelitskog signala čl. 246., smještenih u dvadeset i prvu glavu Zakona pod nazivom „Krivična djela povrede autorskih prava“.

Krivični zakon Republike Srpske („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 1/12) u Glavi dvadeset četvrtoj koja opisuje inkriminacije protiv privrede i platnog prometa. Zaštitu prava intelektualnog vlasništva zakonodavac predviđa sa dvije inkriminacije i to: neovlaštena upotreba tuđe firme, uzorka ili modela (članak 272.) i neovlaštena upotreba tuđeg pronalaska u smislu odredbe članka 273. navedenog Zakona.

Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko Distrikta“ br. 6/05, 21/10, 9/13), takođe, u Glavi XXIV koja inkriminira izvjesna djelovanja protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa. Intelektualno vlasništvo zakonodavac štiti odredbama člana 253. krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i utega; članom 256. povreda pronalazačkog prava; članom 257. neovlašteno korištenje tuđeg modela i uzorka; i članom 258. neovlaštena upotreba tuđe firme.

Krivično zakonodavstvo Hrvatske

U cilju provedbeno-pravnog prikaza zaštite intelektualnog vlasništva sa krivičnopravnog aspekta učinjen je osvrt na Kazneni zakon Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 125/11 i 144/12- u nastavku teksta: KZ), koji je odnosna kaznena djela svrstao u dvadeset sedmu glavu KZ, a koju čine slijedeća kaznena djela: povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača (čl. 284. KZ), nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (čl. 285. KZ), povreda drugih autorskom srodnih prava

(čl. 286. KZ), povreda prava na izum (čl. 287. KZ), povreda žiga (čl. 288. KZ) i povreda registrirane oznake podrijetla (čl. 289. KZ).

Za kazneno djelo „povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača“ iz stavka 1. članka 284. KZ počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do jedne godine ako protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđe autorsko djelo ili protivno autorovoj zabrani označi djelo autorovim imenom te ga objavi ili se koristi njime ili dopusti da se to učini. Stavkom 2. istog članka propisano je kažnjavanje počinitelja koji protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđu izvedbu umjetnika izvođača ili je protivno zabrani umjetnika izvođača označi imenom umjetnika izvođača te je objavi ili se koristi njome ili dopusti da se to učini. Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava unese dijelove tuđeg autorskog djela ili tuđe izvedbe umjetnika izvođača u svoje autorsko djelo ili u svoju izvedbu s ciljem pribavljanja koristi ili nanošenja štete (st. 3. istog članka). Ovo se kazneno djelo progoni se po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe u smislu odredbe stavka 4. ovoga članka KZ.

Za ostvarenje bića kaznenog djela „nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača“ utvrđenog odredbama članka 285. KZ, počinitelj se kažnjava kaznom zatvora u trajanju do tri godine koji protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi imovinsku korist ili prouzroči štetu. Istom kaznom kaznit će se počinitelj koji protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava fiksira tuđu

nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača, reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije tuđe fiksirane izvedbe umjetnika izvođača ili priopći javnosti na bilo koji način tuđu fiksiranu ili nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu. Odredbom stavka 3. ovog članka propisano je da će se kazniti tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu prava autora i umjetnika izvođača ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu. Za pokušaj ovog djela počinitelj će se kazniti, a predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje ovog kaznenog djela oduzeti će se, a predmeti koji su nastali počinjenjem tih kaznenih djela će se uništiti osim ako onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži njihovu predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje. Naknada je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.

Inkriminacija iz članka 286. KZ podrazumijeva povredu drugih autorskom srodnih prava, koju počinitelj ostvaruje, distribuiranjem, skladištenjem ili poduzimanjem druge radnje radi distribucije, ili stavljanjem na raspolaganje javnosti tuđeg fonograma ili dopuštanjem da se to učini i na taj način pribavi znatna imovinska korist ili prouzroči znatna šteta. Odredbom stavka 2. ovog članka propisano je da će se kaznom zatvora do jedne godine kazniti počinitelj koji protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije, ili javno prikaže ili stavi na raspolaganje javnosti tuđi videogram ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu. Ostvaruje obilježja bića ovog kaznenog djela i osoba koja protivno propisima

kojima se uređuju autorsko i srodna prava reemitira tuđe emitiranje, ili javno priopći tuđe emitiranje uz plaćanje ulaznica ili stavi na raspolaganje javnosti tuđe emitiranje ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu. Za pokušaj ovog kaznenog djela počinitelj će se kazniti, dok će se predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem tih kaznenih djela će se uništiti osim ako onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži njihovu predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje. Naknada je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.

Kazneno djelo propisano odredbom članka 287. KZ odnosi se na povredu prava na izum, a ostvaruje ga tko neovlašteno podnese prijavu za registraciju patenta ili u njoj protivno propisima o zaštiti patenta ne navede ili lažno navede izumitelja ili neovlašteno učini dostupnim javnosti izum prije nego što je on zakonito objavljen javnosti. Za počinjenje ovog kaznenog djela propisana je kazna zatvora do jedne godine. Stavkom 2. ovog članka za počinitelje kaznenog djela propisuje se stroža kazna zatvora tj. u trajanju do tri godine, a ostvaruje ga tko tko protivno propisima o zaštiti patenta izrađuje, nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi, ili skladišti u te svrhe proizvod izrađen prema izumu koji je zaštićen patentom ili svjedodžbom o dodatnoj zaštiti ili primjenjuje ili nudi primjenu postupka koji je predmet zaštićenog izuma ili nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi ili skladišti u te svrhe proizvod koji je izravno dobiven postupkom koji je predmet izuma i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu. Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 2. ovoga članka počinitelj će se kazniti, a predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela oduzeti će se

odnosno oduzeti i uništiti kako je to propisano odredbom stavka 4. ovog članka KZ. Kazneno djelo progoni se po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe.

Tko protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode ili usluge koje su istovjetne s onima za koje je žig registriran ili znak koji je istovjetan ili sličan zaštićenom žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni ili slični s onima za koje je žig registriran, ističući znak na proizvodima ili njihovim pakiranjima, nudeći ili stavljajući na tržište ili skladišteći u te svrhe proizvod pod tim znakom ili nudeći ili pružajući usluge pod tim znakom ili uvozeći ili izvozeći proizvode obilježene tim znakom ili rabeći znak na poslovnim proizvodima i u reklamiranju, čime javnost može biti dovedena u zabludu o podrijetlu proizvoda i usluga, i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, ostvaruje kazneno djelo povrede žiga iz članka 288. KZ za koje se počinitelj može kazniti kaznom zatvora do tri godine. Za pokušaj ovog kaznenog djela počinitelj se kažnjava, a predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela oduzimaju se, odnosno uništavaju, osim ako sud odluči da će se uporabljeni znak učiniti nerazpoznatljivim, a predmete koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe.

Na kraju valja istaknuti da se inkriminacija propisana odredbom članka 290. KZ odnosi na javnu objavu presude. Ovime je omogućeno oštećeniku da se na njegov zahtjev, ako on ima za to opravdani interes, presuda za navedena kaznena djela javno objavi o trošku počinitelja, a način objavljivanja određuje se presudom.

ZAKLJUČAK

Za učinkovitu zaštitu prava intelektualnog vlasništva potrebno je pored poznavanja odnosne zakonske regulative, u okviru punog shvaćanja i razumijevanja našeg krivičnog zakonodavstva, poznavati praksu naših i inozemnih sudova. Ovo stoga što je sudska praksa podvrgnuta izvjesnim promjenama, oscilacijama odnosno prilagođavanju novim životnim uvjetima. Upravo važnost uloge i zadaće sudske prakse u zaštiti prava građana uopće u društvu i njen kritički osvrt, najpogodnija je forma za obradu praktičnih problema našeg građanskog i krivičnog prava sa teorijskih pozicija.

Pored toga, stanovite promjene odnosne zakonske regulative posljedica su implementacije Direktiva europskog prava. Razmatranjem prikazanih odluka sudova odnosno njihovih izraženih stajališta, ustanovljena je pri rješavanju pojedinih konkretnih slučajeva, primjena teoretskih postavki koje nisu svedene na pravno rezoniranje u apstraktno-logičkim konstrukcijama kako ne bi izgubile kontakt sa realnošću i potrebama života. Kritičkim odnosom sudova u praktičnoj primjeni krivičnog prava razvija se dalje i sama teorija dajući nova rješenja za izvjesne dvojbene situacije koje donekle odstupaju od postavki tradicionalne teorije. Ta rješenja odnose se djelomično i na pitanje zaštite intelektualnog vlasništva i na potrebu primjene krivičnopravne represije u pojedinom konkretnom slučaju.

Prikaz inozemnih sudskih odluka uključujući i odluke europskog suda pravde nužan je i opravdan učestalim kontradiktornim rješenjima, utvrđivanjem formalnog ostvarenja djela i opravdanosti primjene represije prema njegovim počiniteljima. Naime, rješenje takvih životnih kontradikcija nalazi se u primjeni izraženih stajališta sudova kada pojedine pravne norme nisu definirane na

zadovoljavajući način ni u građanskom ni u krivičnom pravu.

Prikazana stajališta sudova imaju za cilj ukazati na slučajeve povrede pravnih normi iz oblasti intelektualnog vlasništva i na mogućnost dvostruke pravne zaštite koja podrazumijeva zaštitu u građanskom i krivičnom pravu.

LITERATURA

- [1] Alija, I.: Pravo intelektualnog vlasništva u B i H, Univerzitet u Travniku, Travnik, 2001.
- [2] Alija I., Hasić H., Kliko Zec Dž.: Pojmovnik prava intelektualnog vlasništva, Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, Travnik, 2014.
- [3] Bačić, F. i Pavlović, Š.: Komentar kaznenog zakona, «Organizator», Zagreb, 2004.
- [4] Besarović, V.: Intelektualna svojina, Industrijska svojina i autorsko pravo, Četvrto, dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, 2005
- [5] Čizmić J. i Zlatović D.: Komentar Zakona o žigu, Faber & Zgombić Plus, Zagreb, 2002.
- [6] Garačić A.: Kazneni zakon u sudskoj praksi, «Organizator», Zagreb, 2006.
- [7] Henneberg, I.: Autorsko pravo, Informator, Zagreb, 2001.
- [8] Horvatić Ž.: Novo hrvatsko Kazneno pravo «Organizator», Zagreb, 1997.
- [9] Krapac, D.: Kompjutorski kriminalitet, Pravni fakultet, Zagreb, 1992. Krneta, S.: Evropsko pravo intelektualnog vlasništva, Pravni centar Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1996.
- [10] Marković, S. M.: Pravo intelektualne svojine, Pravni fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 2007.
- [11] Pavišić, B. V., Grozdanić, V. i Veić, P.: Komentar kaznenog zakona, III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007.
- [12] Sudska praksa: Ing-biro, Zagreb, 2013.
- [13] Sudska praksa: Ing-biro, Zagreb, 2014.